

Johanna Holmström: Sielujen saari

Sairauden ja meren eristämiä – RIITTA VAISMAA

(15.1.2018)

Nauvon saaristossa olevan syrjäisen Seilin saaren maine on synkkä. Sairaalasaarena se toimi 350 vuotta. Alkuaan siellä oli lebrasairaala ja mielisairaala. Kun saarelle tultiin, sieltä ei lähdetty kuin hautausmaalle. Viimeinen lebrapotilas kuoli 1785, houruinhuone, hospitaali, suljettiin 1962. Johanna Holmströmin *Sielujen saari* kuvaa hospitaalia, sen potilaita ja henkilökuntaa sekä itse saarta aina 1800-luvun lopulta sairaalan sulkemiseen saakka ja vähän sen jälkeenkin.

Novellistina vuonna 2003 aloittanut Johanna Holmström (s. 1981) on osoittautunut monipuoliseksi kirjailijaksi. Ensimmäinen romaani, sisarussuhteesta ammentava *Ur din längtan*, ilmestyi 2007. Holmströmin toinen romaani suomennettiin; monikulttuurisuuteen ja siitä aiheutuviin ongelmiin ajankohtaisesti puuttuva *Itämaa (Asfaltsänglar)* ilmestyi 2013. Seuraava romaani *Sulje silmäs pienoinen (Hus Baby, 2015)* kuuluu jännitysgenreen. Holmströmin novellikokoelmista on suomennettu *Camera obscura* 2011. *Sielujen saari* koostuu oikeastaan kahdesta romaanista, se on eräänlainen romaanipari. Jo 1800-luvun puolella saarelle joutunut tai päässyt Kristina oli dementoitunut vanhus silloin, kun toinen päähenkilö Elli pääsi tai joutui Seilille. Molemmille mielisairaala oli vaihtoehto kuritushuoneelle, samalla ikuisesti tarkoitettu karkotuspaikka. Yhteys romaanin kahden osan ja kahden päähenkilön välillä jää varsin ohueksi.

Kristina oli pienen töllin emäntä, jonka mies oli häipynyt merille. Ensimmäinen lapsi oli syntynyt raiskauksen tuloksena mutta vienyt hyvin nuorelta Kristinalta maineen. Pappi kieltäytyi vihkimästä Kristinaa tämän toisen lapsen isän kanssa vedoten naisen huonoon maineeseen. Kristina tappoi silkkaa uupumustaan kaksi pientä lastaan. Elli taas oli porvarisperheen kapinallinen nuori, joka oli karannut sopimattoman sulhaskandidaatin kanssa kotoaan ja tehnyt pakomatalla erilaisia rikoksia. Kun pari saatiin kiinni, mies onnistui pakenemaan.

Holmström pohtii aiheellisesti ja useamman kerran, mitä hänen päähenkilöidensä elämässä olisi tapahtunut, jos he olisivat kärsineet muutaman

vuoden varmasti ankean ja ankaran mutta kuitenkin määrääjassa päättyvän vankilatuomion. Viisaasti kirjailija panee asiaa hautomaan ja myös huonoa omaatuntoa tuntemaan Seilille sijoittamista puoltavien lausuntojen kirjoittajat.

Sielujen saaren molemmat päähenkilöt voidaan kyllä luokitella hulluiksi. Jos Kristina ei ollut hullu saarelle tullessaan, hänestä ilmiselvästi tuli hullu vuosien mittaan. Hän eli koko ajan hyvin eristäytyneenä. Viimein hän seurusteli vain kuolleen tyttärensä kanssa. Elli oli varmasti hullu saarelle tullessaan, mutta hän tervehtyi vuosien mittaan. Sen verran maailma ja psykiatrinen hoito oli muuttunut, että Elli pääsi lopulta pois Seilistä.

Elinkautisuus ei Seilissä rajoittunut vain potilaisiin vaan myös hospitaalin henkilökunta eli pääosin koko elämänsä saarella. Hoito oli karskia, mm. eristäminen ja sitominen kuului hoidon arkipäivään. Oudosti eristys rauhoitti potilaita. Hämäräksi jää, toimiko eristys parantavasti vai rankaisuna. Oli hyvä käyttäytyä säällisesti, jos mieli toisten seuraan. Samaan aikaan hoito oli myös ymmärtävää, jopa lempeää. Molemmilla päähenkilöillä oli oma luotettu hoitajansa, jotka molemmat pääsivät hoidettaviaan lähelle ja päästivät nämä itsensä lähelle, panivat oman itsensä likoon, ehkä intuitiivisesti ennemmin kuin opittuna hoitokeinona. Nykyään puhuttaisiin varmaan omahoitajista.

Ellin läheinen hoitaja Sigrid nousee lähes kolmanneksi päähenkilöksi. Sigrid on alkuun nuori nainen, jolla oli sulhanen mantereella. Ensimmäinen maailmansota ja Suomen sisällissota eivät Seilille tunnun ulottuvan. Sen sijaan Sigridin sulhanen kaatui jatkosodassa. Sigrid oli raskaana ja pelkäsi vuorostaan maineen menetystä. Ymmärtävässä ilmapiirissä lapsen ei annettu vaikuttaa hänen asemaansa. Sigrid eteni ylihoitajaksi, ja lapsesta oli iloa kaikille. Hospitaalissa elettiin hoitajien käsitysten mukaan. Kaikki osallistuivat kaikkeen tekemiseen. Lääkäri saarella nähtiin kerran viikossa, ei aina niinkään usein.

Prologin ja epilögin avulla Holmström kertoo kauniisti Sigridin elinkaaren aina vanhuuteen ja kuolemaan saakka. Hän jäi saarelle vapaaehtoisesti, sinne hänet myös haudattiin.

Seilin luontoa voi sanoa *Sielujen saaren* neljänneksi päähenkilöksi. Aava meri on jylhän kulissi eri vuodenaikoina. Meri rauhoittaa mutta myös kiihdyttää ajatuksia päästä pois saarelta tai koko elämästä. Pako saarelta ei onnistu, oman elämän riistäminen joskus.

Holmströmin kerrontapa on rauhallinen ja konstailematon. Hän antaa tilaa päähenkilöilleen ja myös näiden potilastovereille ja sairaalan henkilökunnalle. Psyykkiset kehityskaaret avautuvat hyvin ja tulevat kiinnostavasti perustelluiksi.

Sielujen saari on kaunista kieltä. Jaana Nikula on tehnyt oivallisen suomennoksen käsikirjoituksesta.

Johanna Holmström: *Sielujen saari (Själarnas ö)*. Suom. Jaana Nikula. Otava
2017. 365 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko